

Fig. 1. Kirken set fra nordøst. Foto AM 2012. – *The church seen from the north east.*

STENDERUP KIRKE

HATTING HERRED

Historisk indledning. Efter reformationen var kirken i Kronens besiddelse, indtil den 1686 som gældsbetaling blev overdraget til major Jørgen Rantzau.¹ Han solgte den 1697 med patronatsret til greve Niels Friis til Frijsenborg og Boller,² og kirken tilhørte herefter grevskabet Frijsenborg, indtil den overgik til *selveje* 1. juli 1921.³

Sognet er siden 1973 *anneks* til Nebsager. Fra reformationstiden og indtil nævnte år var det *anneks* til Urlev.

Kirkegods. En 'kirkens bondegård' i Stenderup by nævnes 1530⁴ og 1592 otte agre på Nørre Aldum mark.⁵

Afgiften af kirkens jordtilliggende ('jordskyld') blev 1686 angivet til 4 tdr. hartkorn.⁶

I landmilitsens tid, indtil 1765, fandtes ved kirken en *†*træhest og et *†*geværskab (s. 1657, 1673).

Stolestadestrød. Anne Lasses i Stenderup blev 1590 ved Viborg landsting dømt for brud på kirkefreden, fordi hun med vold havde fortrængt møllerkonen Maren Nielsens i Brå Mølle fra et stolestade, som denne havde fået anvist af sognepræsten og sognemændene. Af sagens akter fremgår det, at siddepladsernes fordeling – helt eller delvis – var bestemt af, hvilken husbond (herskab, jordbesidder) den pågældende var undergivet.⁷

Fig. 2. Luftfoto af kirken set fra sydøst. Ålborg Luftfoto o. 1951. KglBibl. – *Aerial photo of the church seen from the south east.*

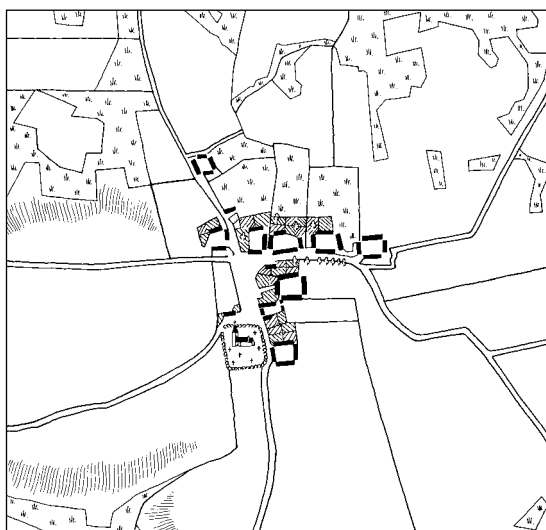

Fig. 3. Matrikelkort, målt af L. Grandjean 1819. Tegnet af Merete Rude 2012. 1:10.000. – *Cadastral map.*

Stenderup by med kirken ligger omtrent midt i sognet, der fra gammel tid bestod af fem landsbyer og en større gård, Bråskovgård. Gennem sognet gik 1884-1957 jernbanen Horsens-Juelsminde, og byen udviklede sig o. 1900 til en lille stationsby med teglværk og mejeri, missionshus og forsamlingshus. Matrikelkortet 1819 (fig. 3) viser kirken sydligst i landsbyen, før dennes udbygning. Kirkebygningen er rejst på en blød bank, dog ikke på bankens højeste punkt, men trukket 10-15 m mod syd.

Kirkegården har bevaret sine gamle skel mod øst og nord, mens den er udvidet mod vest o. 1890 og mod syd o. 1940.⁸ Her havde kirkebankens skrån timer tidligere været udnyttet til lergravning og måtte derfor opfyldes og planeres. Det nye, lavere liggende afsnit i syd er forbundet med den gamle kirkegård ved en trappe ud for våbenhuset.

Det oprindelige hegn i øst og nord består af omsatte, dobbelte *kampestensdiger*, stedvis af store formater og dækket med græs og urter. Østre dige er i nyere tid trukket lidt ind på kirkegården af hensyn til vejen. Vestre dige er flyttet ud ved udvidelsen o. 1890, mens det gamle syddige tjener til at fastholde det afgravede terræn. Det nye, søndre afsnit omgives af en bøgehæk. Partier af hegnet bestod i 1600-tallet af teglhængte *†kirkegårdsmure* formentlig fra senmiddelalderen. 1681 blev otte favne mur (ca. 14,5 m) omkring den østre *†låge* rettet op og hængt med tegl, ligeså fire favne omkring den vestre *†låge*.⁹

Kirkegårdens gamle hovedindgang er en *køreport* østligt i det nordre dige bestående af lave, cementafdækkede piller og tremmer af træ, som har erstattet tagafdækkede piller med støbejernsfloje fra 1800-tallet. En østre låge, der leder ind til det nye afsnit, er fra 1942; en nyere, dobbeltfløjet

indgang i vest benyttes nu også til kørende trafik. Kirken har ingen selvstændig parkeringsplads, i stedet benyttes pladsen foran brugsen øst for kirkegården og forsamlingshusets parkering nordøst for kirken.

En lille bygning med *ligkapel* og plads til grave- ren er opført sydøst for kirken 1989 af E. Kasper- sen, Dagnæs. Det enkle, hvidtede hus afløste et *†ligkapel* på samme sted fra 1925.⁸ 1989 er tillige rejst et tomret *materialhus* uden for kirkegårdens sydvestre afsnit.

Kirkens store *†stige* var o. 1900 ophængt ud- vendig på norddiget, dækket af et aflangt halv- tag.

Efter landmilitens nedlæggelse skulle en *†træ- hest* 1765 sælges på auktion ved herredsfogedens foranstaltning (jf. *†geværskab* s. 1673).¹⁰ Det mi- litære strafferedskab har formodentlig været op- stillet nord for kirkegården, hvor bondesoldater- ne havde deres eksercerplads.¹¹

Fig. 4. Kirken set fra sydøst. Foto AM 2012. – *The church seen from the south east.*

BYGNING

Oversigt. Kirken er en romansk frådstensbygning, bestående af kor og skib. Hertil er der i senmiddelalderen føjet et tårn i vest, og samtidig blev bjælkelofter afløst af hvælv. Kirken fik sin nuværende ydre fremtræden med gesimser og nye gavlspidser ved en 'hovedreparation' 1865-66, da også et tvåbenhus syd for skibet blev erstattet af et nyt ved tårnets sydside. Ved en restaurering 1909 (arkitekt Carl Kiilsgaard) fremkom rester af romanske kalkmalerier, og kirken fik sine nuværende vinduer. Bygningen er senest restaureret 1964. *Orienteringen* har en mindre afvigelse mod nord.

Frådstenskirken, der snart efter byggeriets fuldførelse er smykket med kalkmalerier, kan efter disse at dømmes være opført ved midten af 1100-tallet eller kort tid efter (jf. s. 1664). Den har bevaret sin gamle *grundplan* og flere detaljer af oprindelig arkitektur, og set fra nordøst (fig. 1) fremtræder den (når der ses bort fra gesimserne) stadig i sin romanske skikkelse. Bygningen er afsat med næsten rette vinkler og med et (udvendig målt) kvadratisk kor. Murene hviler på et skifte granitkvadrate, der er plant med facaden og ikke udgør en egentlig sokkel (sml. Torsted). Frådstenenes formater og byggeteknikken lader sig ikke nærmere belyse, heller ikke fra loftet, idet gavltrekanterne er fornyet, og vægfladerne over hvælvene i nyeste tid er pudset og hvidtet. I korets østre vindue sås ved genåbningen 1909 det rundbuede stik af

kiledannede sten, og i de smigede sider indgik skifter med sortfarvede (jernholdige?) frådsten.

Korets facader er fremhævet ved en velkomponeret *blændingsdekoration*, hvori vinduerne indgår (jf. fig. 6). Hver side er inddelt i tre blændingsfelter, adskilt af lisener, og hvert felt er afsluttet med to halvbuer. Blændingerne, der er ført ned til granitskiftet, er kun 4 cm dybe. Lisenerne, der adskiller felterne, er 27 cm brede (svarende til 1 fod), mens ende- og hjørnelisenerne er noget bredere. Sydfacadens udsmykning var bevaret indtil 1865 og ses på en lille tegning o. 1850 (fig. 34). Ved byggearbejderne 1865 fjernede man de to lisener og ødelagde det meste af rundbuefrisen. Rundbuerne er dog genskabt 1909 ved ændringen af vinduet. Korets fornyede gavlspids, der står med en nyromansk udsmykning med stigende rundbuer fra 1865, har næppe været udsmykket tidligere (jf. fig. 34).

Åbningerne har været disponeret med tre vinduer i koret og to i hver af skibets langsider, hvor dørene er anbragt forholdsvis langt fra de vestre hjørner. Der synes ikke at have været vinduer vest for dørene (sml. Skjold).

Af de syv *vinduer* er bevaret fire, der siden 1909 står som ud- og indvendige blændinger, kun til muret i lysningen: korets østre vindue og de tre i kirkens nordside. De to vinduer i koret måler i højden henholdsvis 145 cm (udvendig) og 155

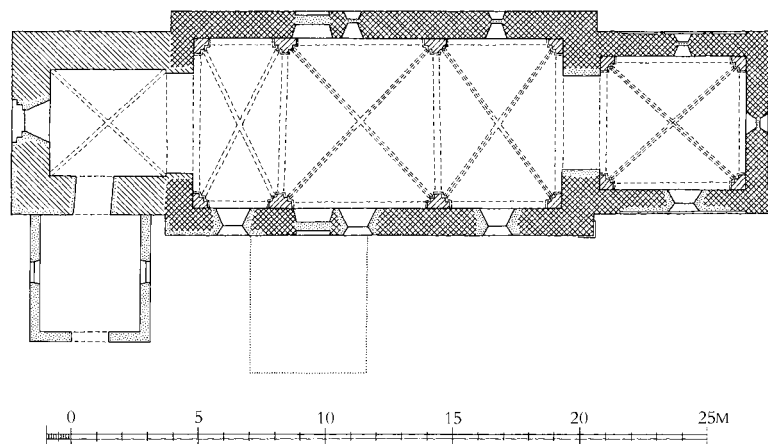

Fig. 5. Grundplan. 1:300. Tegnet af Merete Rude 2012 efter opmåling af arkitektfirmaet Birch & Svenning 2007, suppleret af NJP. – *Grund plan.*

Fig. 6. Korets nordside med blændingsdekoration (s. 1658). Foto EN 2012. – North side of the chancel with recess decorations.

cm (indvendig) og har bund ca. 220 cm over nuværende terræn. Ved genåbningen 1909 var de smigede indersider endnu intakte, pudset og smykket med romanske kalkmalerier (fig. 10 og 11). Skibets vinduer er ca. 150 cm høje og anbragt højt med bund næsten 3 m over terræn.

Også de to rundbuede *døre* står siden fremdragelsen 1909 som blændinger ude og inde. Den nordre har formodentlig været lukket siden hvælvslægningen, mens den søndre var i brug frem til våbenhusets flytning 1865. Bedst bevaret er den nordre indgang, der udvendig står som en rundbuet niche, indvendig er vandret afdækket med (fornye)de planker. Syddøren var, før den blev tilmuret 1865, noget udvidet og forstyrret. Udvendig fremtræder den nu som en regelmæssig rundbuet niche muret med moderne mursten, der må være arkitekt Kiilsgaards værk 1909. Indvendig er åbningen fladbuet og smiget, idet der over anslaget ligger en (overkalket) bjælke af eg, der kan være dørens gamle afdækning.

Indre. Den spidsende *kor*bue er ommuret med små sten 1865 og er samtidig hermed, hvis ikke før, blevet noget udvidet. (Om buens delvise tilmuring og genskabelsen af en 'romaniserende' koråbning 1909-64, se s. 1662). Rummene var dækket med flade *†bjælkelofter* indtil indbygningen af hvælv o. 1500. Korets og skibets østre *gavl*trekanter er som sagt fornyet 1865, i hvilken forbindelse triumfmuren har været nedtaget indtil 1,5 m under tagfoden. I skibets nye gavlspejs, to sten tyk, er der en stor rundbuet åbning, der forbinder de to tagrum. Skibets vestre gavlspejs kan være nedbrudt allerede i forbindelse med tårnbyggeriet.

Senmiddelalderlige ændringer og tilføjelser. Hvælvslægningen i kor og skib og tilbygningen af et tårn ved vestgavlen er formodentlig udført uafhængigt af hinanden i årtierne o. 1500. Det nedrevne *†våbenhus*, hvis alder er ukendt, er omtalt s. 1662. I løbet af middelalderen, uvist hvornår, er sydsidens vinduer blevet udvidet og nordsidens tilmuret. Korets nordre vindue er formodentlig blevet lukket

Fig. 7. Kirken set fra sydøst i tiden 1865-1909 (s. 1662). Foto o. 1905 i Stenderup Sogns Lokalarkiv. – *The church seen from the south east in the period 1865-1909.*

forholdsvis tidligt (1300-tallet?), idet det romanske kalkmaleri ikke var overkalket, inden vinduet blev tilmuret i flugt med væggen (jf. s. 1664).¹²

Krydshvælvne, et fag i koret og tre i skibet, er af den gængse, gotiske type, som den kendes i det gamle Århus Stift, idet ribberne dog er af profilerede, højryggede formsten. Hvælvne hviler på falsede hjørne- og vægpiller med afrundet kragbånd, i korets østre piller dog med retkantede kragled. De spidse skjoldbuer og gjordbuer er af hele sten. I skibets to østre fag danner retkantede sten en korsfigur i ribbekrydset (sml. koret i Rårup). Ved hvælvslægningen har man måttet tage hensyn til dørstederne, hvorfor skibets vestre fag er smallere og lavere end de østre (sml. Torsted). Efter reparationer og ommuring, nævnt allerede 1614,¹³ er ribberne her af retkantede, halve sten.

Korhælvvet har overribber af halve sten på fladen; skibets to østre fag har overribber af hele sten på fladen med trin af kantstillede sten, mens det ommurede vestre fag savner overribber.

Tårnet, der nu dækkes af et pyramidespir, er bygget på samme måde som tårnene i bl.a. Nebsager og Bjerre. De tre frie mure, der nederst er 1,5 m tykke, rejser sig over terrænet uden synlig syld, mens østmuren, kun 75 cm tyk (2½ sten), hviler på en rund *aflastningsbue*, der er spændt ud mellem tårnets flankemure vest for skibets nedtagne \dagger gavltrekanter. I mellemstokværket ses det, at de tre mure som en første byggeetape har været ført op til et niveau svarende til 2,2 m over skibets tagfod, og at aflastningsbuen har været forberedt med en fortanding i flankemurene.¹⁴ Yderfacaderne, munkesten i blank mur, er re-

pareret og skalmuret i flere omgange (se ndf.). Bedst bevaret er som vanligt nordsiden, hvor der er brugt mange sortbrændte kopper.

Tårnrummet, der dækkes af et samtidigt krydshvælv, er forbundet med kirken ved en svagt spidsende arkade, brudt gennem skibets vestmur. Rummet får lys gennem et stort, rundbuet vindue i vest, ommuret formentlig 1909. Ved våbenhusets flytning 1865 er der brudt en ny, rundbuet indgang til kirken i tårnrummets sydside.

Det er uvist, hvordan man tidligere er kommet op i de øvre etager, men det var 1863 et argument for flytningen af våbenhuset, at der hermed blev skabt (bedre) adgang til tårnet (jf. ndf.). Fra våbenhusets loft kommer man nu ind i tårnet gennem det søndre af mellemstokværkets tre vinduer.¹⁵ De nu noget ødelagte, smalle og fladbuede åbninger står indvendig med meget brede

smige. Kun den nordre har bevaret sin oprindelige, udvendige skikkelse og er anbragt i et meget højt, spidsbuet spejl.¹⁶ De indvendige hjørner i de smigede sider, 12 skifter høje, er muret med en omhyggeligt udført 'hulsøm', der optræder flere steder i det gamle Århus Stift, bl.a. i domkirkens tårn (*DK Århus* 234, 4833).

I klokkestokværket er der et glamhul mod hvert verdenshjørne, tvillingdelt og anbragt i et fladbuet spejl. Det svejfede, blytækte *spir*, der løfter sig over en profileret gesims, må være sat op engang i 16-1700-tallet, måske først efter 1715, da taget endnu var tækket med tegl.¹⁷ Tårnet har sandsynligvis oprindelig haft sadeltag, måske med gavle over kortsiderne i syd og nord.

Ifølge de sporadisk bevarede regnskaber var tårnet 1680 'ganske revnet og skilt ad', og tømmeret måtte repareres med tre store egebjælker,

Fig. 8. Kirken, set fra sydøst, efter udskiftning af vinduer 1909 (s. 1662). Foto o. 1920 i Stenderup Sogns Lokalkiv. – *The church, seen from the south east, after the replacement of windows in 1909.*

der blev hentet helt i Store Risager ('Store Risege') i Vester Sogn. 1684 blev søndre og vestre mur samt tårnets fire 'tindinger' (gesimserne?) forsvarligt repareret. Herefter blev muren strøget med en rød farve, 'brunrødt', der har fået den flikkede facade til at hænge sammen.⁹ 1700 var tårnhvælvet revnet, 1715 delvis nedfaldent.¹⁷ Facaderne i syd og vest blev repareret igen 1865, og 1896 påbød provsten, at sydsiden og det sydvestre hjørne blev skalmuret med munkesten.¹⁸ Stenene blev leveret af det lokale Stenderup Teglværk, og 1898 betales muremester S. P. Qvist, Horsens, for sit arbejde.¹⁹

Våbenhuset ved tårnets sydside er som nævnt opført »1865« (jerncifre i fraktur) i forbindelse med kirkens hovedreparation. Det er i blank mur og har bevaret 1800-tallets præg, prydet med hjørnelisener og en frise med stigende rundbuer. Gesimsen og gavlspidsens små 'fodtinder' svarer til kirkens nye udstyr, og vinduerne har som de eneste beholdt de rundbuede støbejernsrammer med diagonale sprosser, der tjente i kirken 1865-1909. Rummet dækkes af et malet bjælkeloft.

† *Våbenhuset* foran skibets syddør, nedtaget 1865, har været af omtrent samme størrelse som det nuværende (se grundplan), om end noget lavere.²⁰ Det nævnes første gang 1715, da tegltaget manglede sten,¹⁷ men kan have været middelalderligt. Det beskedne hus ses på tegningen o. 1850 (fig. 34), der viser en dør i sydgavlen. 1859 skulle gavlspidsen, der var af bindingsværk, afløses af en muret gavl, og det følgende år påbød provsten, at en muret bænk ('muret fod') blev fjernet. Begrundelsen for at flytte våbenhuset hen foran tårnet var som nævnt ønsket om samtidig at få en opgang til tårnet.¹⁸

Hovedreparationen 1865-66, der også omfattede vigtige dele af inventaret, svarede til de renoveringer, som kirkeejeren, lensgreve C. E. Frijs, i de samme år lod udføre på Frijsenborgs mange landsbykirker,²¹ heriblandt også de kirker, der hørte under Boller: Skjold, Tyrsted og Uth. Det forestående arbejde blev drøftet ved synet 23. juni 1863. Tårnet skulle repareres på mur og tag, i kirken skulle indsættes nye vinduer og våbenhuset flyttes til tårnets sydside. Arbejdet var godt i gang i sommeren 1865 (jf. våbenhus), og der var

lagt nyt 'overtømmer' på hele kirken. Ved synet 28. juni 1866 var 'hovedreparationen' fuldført.¹⁸

Den omfattende renovering er udført efter samme opskrift som istandsættelserne i Skjold og Tyrsted (jf. s. 1467, 1638), uden at det tør siges, hvem der har haft ansvaret som arkitekt. Murene blev pudset med cement ude og inde, facaderne blev afsluttet med *gesimser* i blank mur og de nye gavle forsynet med karakteristiske tagafdækkede 'fodtinder'. Korgavlen fik (som det nye våbenhus) en nyromansk blændingsdekoration med stigende rundbuer, der knytter an til den oprindelige udsmykning (jf. ovf.). Indvendig blev korbuen ommuret og hvælvpiller og -buer afrenset for puds og kalk, så de herefter fremtrådte i blank mur (jf. fig. 9).

Bygningen stod 1865-1909 med fire store rundbuede, indvendig smigede †*vinduer* i sydsiden (fig. 7), forsynet med udkragede prydstik i blanke mursten og med støbejernsrammer med diagonale sprosser (sml. de to bevarede i våbenhuset).

De nuværende, lidt mindre og dobbeltsmigede *vinduer* er kommet til ved en større *istandsættelse 1909*, der blev ledet af Frijsenborgs arkitekt, Carl Kiilsgaard, og til dels havde karakter af en slags 'romansk tilbageføring' (jf. restaureringen af Tyrsted Kirke 1903, s. 1638). De gamle åbninger, døre og vinduer, blev genfremdraget med fund af oprindelige kalkmalerier til følge (jf. s. 1664). Et usædvanligt træk var forsøget på en genskabelse af den gamle †*korbu*e (fig. 15), der fremkom ved en delvis udfyldning af buen fra 1865. Den runde, romaniserende bue, der stod frem til 1964, var forsynet med kraftige (murede?) kragbånd og blev som hvælvbuer og ribber smykket med en kalkmalet †dekoration, udført af Frijsenborgs faste maler, P. Rahbek (s. 1666). Murer- og tømrerarbejdet udførtes af bygmester Hans C(onrad) Hansen, Boller; de nye 'jernvinduer' blev leveret fra Hammel.¹⁹ Istandsættelsen er mindet i to pengebøsser, 1909, med lensgrevens initialer (s. 1673).

En *restaurering 1964* (arkitekt Torben Knudsen, Horsens) fjernede den 'falske' †*korbu*e fra 1909, så koråbningen nu igen har den skikkelse, den fik 1865. Samtidig blev den kalkmalede †dekoration på hvælvene overhvidtet og med den

Fig. 9. Indre set mod øst i tiden 1865–1909 (s. 1662). Foto o. 1905 i Stenderup Sogns Lokalarkiv. – Interior seen towards the east in the period 1865–1909.

også hvælpillerne, hvorved kirkerummet fik den fremtræden, det har i dag. Udvendig er alt hvidt med undtagelse af tårn og våbenhus, der er i blank mur.

Tagværkerne over kirke og tårn er som nævnt fornyet i fyrretræ 1865. I koret er genanvendt ældre egetømmer som hanebånd. *Tagene* er siden 1865 tækket med tagsten, idet der er bly på tårnspiret. I 16–1700-tallet nævnes både bly og tegl på kirken,²² men med tiden måtte blyet vige for tagstenene, og 1862 var der kun bly på tårnet og korets sydside.⁸

Gulvene, formentlig fra 1865, er lagt med firkantede, sorte og gule fliser i midtgangen, sekskantede, røde og gule, i koret og under stolene.²³ I våbenhuset ligger mursten.

Opvarmning. Kirken opvarmes siden 2007 af et elektrisk rum-zoneanlæg, der har afløst et luftvarmeanlæg fra 1964, som var tilsluttet et oliefyret kedelanlæg i graverbygningen. Kirkerummet har kunnet opvarmes siden 1880, da der opsattes en kakkelovn ved skibes nordside (jf. fig. 9), siden i det nordøstre hjørne.¹⁸ Denne blev i begyndelsen af 1900-tallet afløst af en kalorifer, som var i brug til 1964. – Synet påbød 1918, at der blev indlagt elektricitet i kirken.³

Rødkalkning. Tårnet blev efter en reparation 1684 anstrøget med 'brunnødt', hvoraf der indkøbtes 36 pund. 1685 købtes yderligere 12 pund 'til kirkens behov'.⁹

En *vindfløj* over tårnspiret bærer året »1934«. En ældre *†fløj*, nævnt 1862,⁸ blev fornyet 1865.¹⁸

Fig. 10. Kalkmaleri med beboet ranke i korets nordvindue, o. 1150-75 (s. 1664). Foto AM 2012. – *Wall painting with inhabited scroll in the north window of the chancel, c. 1150-75.*

KALKMALERIER

1909 fremkom der rester af romanske kalkmalerier fra o. 1150-75 både i kor og skib (Nørlund-Lind, *Kalkmalerier* 148-49, 292). På vægfladerne fandt restaurator Eigil Rothe alt perforeret af en behugning med hammerslag, som var udført 1865-66 for at få en ny puds til at hæfte. Kun i de to vinduesnicher i korets nord- og østvæg var bevaret noget sammenhængende, der blev dokumenteret i fotografier og en lille akvarel (fig. 11-12). Bedst i behold var nordvinduets maleri, der aldrig havde været overkalket, idet det blot havde været skjult bag en tynd lukkemur. Trods en beslutning om at tildække alle malerirester i kirken, skete det ikke for nordvinduets vedkommende. Dets maleri fik lov at blive stående fremme og er 2000 blevet underkastet en nænsom konservering.

Vinduesudsmykningen i *korets nordvindue* udføres af storbladet, spiralslynget rankeværk på en rødbrun bund (fig. 10), hvori der findes to klatrende, barhovedede menneskefigurer, der ser opad og er iklædt kjortler med hvide bæltter; fødder ses ikke (højde ca. 50 cm). Vestsmigens skikkelse griber en ranke, mens østsmigens rækker en hånd op og plukker en frugt. Her ses et velbevaret hoved i profil, der virker noget eksotisk, idet det synes at have visse negroide eller saracenske træk såsom et tætkrøllet hår (med lang hårpisk), klumpnæse og fyldige læber (fig. 13). Udsmykningen kantes af en sort og en okkergul stribe.

Maleriet er udført på et kalklag, der er lagt på en glat og tynd, beigefarvet puds.²⁴ Herunder ligger, oven på frådstenen, en grov, brunfarvet puds, der indeholder tilslag af op til 1 centimeters størrelse. Et mønster af indridsninger i kalk- og pudslaget har muligvis tjent som hjælp ved kompositionen. De konstaterede farver er rødbrunt, okkergult, sort, gråt, grønt og hvidt. Blåt er ikke fundet, og nogle rester af mønje (dekomponeret til sort), der nævnes af Rothe 1909, sås ikke 2000.²⁵ Ansigter og hænder er malet med gulokker, hvorpå detaljerne er udpenslet. Således markerer hvidtekalk kinderne, øjnenes hvide og halsens muskler. Endelig er en mørk okker brugt til at male konturer, øjets iris samt øjenbryn (jf. fig. 13).

Af udsmykningens \dagger malerier er østvinduets dokumenteret både i et fotografi (fig. 11) og en akvarel (fig. 12). De viser i hver sidesmig en barfodet, barhovedet og glorieret skikkelse, formentlig to engle, der i oprakte hænder holder en mandorla, i hvilken man ser rester af Kristus tronende som *Majestas Domini* på en regnbue. Hoved og skuldre var borte, men man så venstre hånd holde den åbne bog på knæet, ligesom der på krop og underben var malet klædeborter.

Et vigtigt træk ses kun på fotografiet: Bærefigurernes opadvendte, ægformede hoveder var tydeligt bevarede med øjne på stilke og buklet hår, ligesom der måske på den enes skulder kan anes en stump stiliserede klædefolder (fig. 14). Farverne var ifølge Eigil Rothe de samme som i nordvinduets.

Han iagttog også rester af maleri på *korets nordvæg* omkring vinduet, og på *skibets nordvæg* anede han i østfaget 'to store, vandrette friser med figu-